

SAKRALNA EKOLOGIJA ZNAK VREMENA

Na dan godišnjeg spomena odobrenja Pravila, kada se svetkuje blagdan Svih svetih franjevačkog reda, 29. XI. 1979. apostolskim breve-om »Inter sanctos« proglasio je papa Ivan Pavao II. sv. O. Franju Asiškog nebeskim zaštitnikom ekologa, te odredio da mu u vezi s tim pripada odgovarajući kult i liturgijske povlastice. Konačni poticaj za to proglašenje dalo je Međunarodno ekološko udruženje (Planning environmental and ecological Institute). Kao osnovni razlog za to navodi Papa činjenicu, da se sv. Franjo osobito ističe među svecima koji su štovali prirodu kao veličanstveni dar Božji jer je na osobit način osjetio sklad svih djela Stvoriteljevih i nadahnut božanskim dahom ispjevaó onaj prekrasni kantik stvorova.

Čini se da franjevački red kao cjelina, a jednako ni franjevci u našoj domovini, nisu dovoljno uočili zamašito značenje te odluke niti joj se dao odgovarajući publicitet. Upravo radi toga sam pristao na ponudu da obradim tu temu, koja može ponešto doprinijeti popunjavanju te praznine.

Pojedinosti iz predloženog sažetka rasvjetljujem ovdje nešto više a nešto manje, onoliko koliko mi se čini potrebnim da se istakne ono što

IOANNES PAVLVS PP. II

ad perpetuam rei memoriam.

Inter sanctos praecclarosque viros qui rerum naturam veluti mirificum donum a Deo humano generi datum coluerunt, Sanctus Franciscus Assisiensis merito recensetur. Namque universa Conditoris opera singulariter ille perspexit ac, divino quodam spiritu instans, pulcherrimum illud cecinit - Creaturarum Canticum - per quas fratrem solem purissimum ac sororem lunam caelique stellas, altissimo, omnipotenti bonoque Domino debitam tribuit laudem, gloriam, honorem et omnem benedictionem. Peropportuno igitur consilio Venerabilis Frater Noster Silvius S.R.E. Cardinalis Oddi, Sacrae Congregationis pro Clericis Praefectus, nomine praesertim sodalium Consociationis Internationalis vulgo - Planning environmental and ecological Institute for quality life - nunciatae, petivit ab hac Apostolica Sede ut Sanctus Franciscus Assisiensis Patronus apud Deum oecologiae cultorum ediceretur. Nos quidem de sententia Sacrae Congregationis pro Sacramentis et Cultu Divino, harum Litterarum vi perpetuumque in modum, Sanctum Franciscum Assisiensem oecologiae cultorum Patronum caelestem renuntiamus, omnibus adiectis honoribus congruisque liturgicis privilegiis. Contrariis quibusvis non obstantibus. Haec edicimus, decernentes praesentes Litteras religiose servari suosque effectus sive nunc sive in posterum habere. Datum Romae, apud Sanctum Petrum, sub avulo Piscatoris, die undetricesimo mensis Novembris, anno Domini millesimo nongentesimo septuagesimo nono, Pontificatus Nostri secundo.

Augustinus Rad. Præsch
Publicis Eccl. Negotiis

je najkonkretnije: suvremena problematika s obzirom na zaštitu i unapređenje čovjekove okoline kao znak vremena i poticaj svima, a fra-njevcima napose, da se uključe u to područje djelovanja.

I. EKOLOŠKI PROBLEMI NAŠEG VREMENA

Svako živo biće najuže je povezano sa svojom okolinom. Na njemu se odražavaju raznolika zbivanja na Zemlji i ne može postojati izolirano samo za sebe. Između živih bića i okoline obavlja se stalna razmjena tvari i energije. Na promjene što se zbivaju u okolini svaki organizam odgovara na poseban vlastiti način, što zavisi od njegove građe. Živa bića ne samo zavise od okoline nego također sa svoje strane utječu na okolinu te mijenjaju njezina svojstva i uvjete.

Današnja priroda takva kakva jest nastala je kao posljedica dugotrajnih velikih promjena. Sve te promjene u velikoj su mjeri uplivala na život biljaka i životinja. Promjene na Zemlji još uvijek traju, a ljudi svojim djelovanjem njihov tok raznoliko usmjeravaju i ubrzavaju.

Kao i sva druga bića čovjek je ne samo povezan s prirodom, nego je njezin sastavni dio, te ne može postojati sam za sebe neovisno od okoline, od koje prima sve što mu je potrebno za održanje. No više nego druga živa bića čovjek mijenja svoju okolinu.

U početku ljudske povijesti postojala je skladna ravnoteža između čovjeka i prirode u kojoj je živio. Iz stoljeća u stoljeće sve veća čovjekova aktivnost uzrokovala je da su se lanci povezanosti prirodnih zbivanja stali kidati, u početku samo neznatno a kasnije sve više i više, dok u naše dane već zapažamo katastrofalne posljedice za živi svijet, pa i za samog čovjeka. Ne računajući na posljedice, čovjek se prema svojoj okolini često odnosi izrabljivački i neprijateljski. Da bi povećao svoje blagostanje i zadovoljio sve veće potrebe, nemilosrdno uništava prirodu, a zatim je opterećuje otpadnim tvarima. Suvremena tehnička sredstva u velikoj mjeri onečišćuju zrak, vodu i tlo. Razvojem tehnike, industrijalizacije, urbanizacije i prometa čovjek se našao u sasvim novim odnosima koji mijenjaju ne samo njegovu okolinu nego također i njegovo ponašanje i svijest. Tako npr. u SAD već 10% cjelokupnog stanovništva provodi dio svog života u psihijatrijskim bolnicama, a 50% svih bolničkih kreveta zauzimaju duševni bolesnici. Na sreću kod nas je u tom pogledu stanje još uvijek dobro, ali je potrebno sve učiniti da se sačuvamo od vala koji se približava i ponešto nas već zapljuskuje.

Smatram potrebnim iznijeti nekoliko pojedinosti o tom valu koji zahvaća čovječanstvo.

Posljedice porasta stanovništva

Zbog poboljšanja zaštite ljudski je život na Zemlji znatno produ-ljen. Još pred 100 godina čovjek je živio prosječno oko 33 godine, a danas

je taj prosjek iznad 60 godina. U najranijoj svojoj povijesti čovječanstvo se udvostručava približno svakih 5.000 godina, a sada je za to dovoljno samo oko 30 godina.

Svaki čovjek ima pravo da troši prirodna dobra. Međutim, to iskorištavanje često ima štetne posljedice. Proširavanjem svoga životnog prostora čovjek ugrožava i uništava biljne i životinjske vrste, koje u ekološkoj ravnoteži imaju svoju posebnu ulogu. Prema popisu UNESCO-a pred istrebljenjem se nalazi oko 20.000 vrsta biljaka i oko 1.000 vrsta životinja (276 sisavaca, 435 ptica, 180 gmazova i vodozemaca). Nerazumno postupanje s prirodom teško se osvećuje. Sahara se kroz posljednjih 50 godina proširila za oko 650.000 km.² Čovjekovo je djelo pustinja Gobi u srednjoj Aziji i Thar u Indiji.

Poseban je problem nejednaka raspodjela i korištenje prirodnih i proizvedenih dobara. Oko 50 Pakistanaca troši toliko hrane koliko jedan Amerikanac (iz SAD), a hranom koju baci jedan Amerikanac mogu se prehraniti tri Indijca.

Posljedice borbe protiv štetočina

Plodove čovjekova mukotrpnog rada u velikoj mjeri uništavaju insekti biljojedi, ali i drugi nametnici kao što su bakterije, gljive i virusi. Ti se nametnici katkada pojave u tolikim masama da unište cijela polja i krajeve. Čovjek se kroz svu povijest više ili manje uspješno borio protiv štetočina. U posljednje vrijeme pronađeno je vrlo djelotvorno oružje, tzv. pesticidi, kemijska sredstva koja uništavaju najrazličitije štetočine. No sve veća upotreba pesticida postala je nova opasnost za čovjeka i za druge oblike života. Osobina je pesticida da se teško razgrađuju, te su dugo vremena štetni. Nagomilavaju se sve više i više u prehrambenom lancu, jer nisu topljivi u krvi ni u vodi. Tako je npr. utvrđeno da su u jednom jezeru na kilogram ispitane tvari ličinke vodenih kukaca sadržavale samo 0,2 mg insekticida, u ribama koje se hrane tim životinjicama bilo ga je već 8 mg, a u tkivu ptica močvarica koje se hrane tim ribama čak 650 mg. Dokazano je da insekticidi kod ptica prouzrokuju sterilnost i pomor mladunčadi.

Radioaktivnost

Od otkrića nuklearne fisije, tj. lančane reakcije cijepanja atomske jezgre g. 1939, čime se oslobađa velika količina energije, čovjek sve više iskorištava to cijepanje atoma u ratne i mirnodopske svrhe, tako da je vrijeme u kome živimo nazvano *atomska doba*. Ne samo od atomskog oružja nego i od nuklearnih reaktora ostaje znatna količina radioaktivnih otpadaka, a nastajanje takvih otpadaka, kao što su dimni plinovi i pepeo, nije moguće spriječiti.

Opasnost je da se pretjeranim korištenjem atomske fisije ne poremeti čitav ekosistem u kojem se nalazi čovjek, pa je veliki problem kako se riješiti radioaktivnih otpadnih tvari.

Čovjekov zahvat u pogledu naglog pojačanja radioaktivnosti imat će velike posljedice u cjelokupnom životu na Zemlji. Radioaktivnost izaziva promjene u živim stanicama. Te su promjene redovito štetne, a malo je iznimaka kada mogu biti i korisne. Velike količine radioaktivnog zračenja djeluju smrtonosno na čovjeka u vrlo kratkom roku, a manje količine uništavaju krvne stanice, oštećuju koštanu srž, slezenu, limfne čvorove, izazivaju rak, tumor pluća, sterilnost itd.

Zagađenost zraka

Svi organizmi na Zemlji ovise o zraku i njegovim prirodnim sastojcima. Ali u zrak dolaze i druge tvari, pa se ako mijenja sastav atmosfere, što može štetiti održavanju života. Toj pojavi je velikim dijelom uzročnik čovjek, ali ima i drugih uzroka kao što su npr. vulkanske erupcije. Sve većim razvojem industrijalizacije, urbanizacije i prometa povećava se u atmosferi količina štetnih i otrovnih plinova. U zraku se mogu također nalaziti sasvim sitni živi organizmi i nežive čestice koje potječu od prirodnih izvora kao što su bakterije, gljivice, kukci, čestice tla, slane kapljice u blizini mora. Sve su to sastojci tzv. smoga, zagađenog zraka izmiješanog s maglom, koji zahvaća ponajviše velike gradove i industrijska područja. Osim toga se i kapljice vodene pare lakše prihvaćaju za druge sitne čestice, pa je u predjelima gdje je zrak zagađen i nebo češće oblačno. Tako je npr. ustanovljeno da Zagreb danas ima znatno veći broj oblačnih dana nego prije 100 godina. Zanečišćen zrak uzrokuje mnoge bolesti i smrt, a nanosi velike štete gospodarstvu.

Zagađenost vode

Voda je osnovni uvjet za odvijanje svih životnih procesa, pa stoga problem zagađenosti vode spada među osnovne probleme života na Zemlji.

Činjenica je da u mnogim dijelovima svijeta kopnene i morske vode sve više gube svoje prirodne osobine. U rijeke, jezera i mora ulijevaju se velike količine otpadnih tvari iz naselja, industrije, rudnika i poljoprivrede. Sava je naša najzagađenija rijeka. Danas je čista samo desetak kilometara u svom najgornjem toku. Već kod Jesenica prima otpadne vode željezare, pa bistra planinska rijeka postaje prijenosnik zagađivača: fenola, hidroksida željeza, prašine iz prečištača plinova. Nova zagađenja dolaze posebno na području Ljubljane, Zagreba, Siska i Slavenskog Broda. Za Savom po zagađenosti slijedi Neretva. Pokojni prof. Zlatko Pavletić konstatirao je da pribrežne vode Makarske rivijere ne za-

gađuje toliko ni prekomjerni turizam, ni kanalizacija, ni morski promet sveukupno koliko rijeka Neretva.

U našoj se zemlji godišnje proizvede oko 40.000 tona klora metodom primjenjivanja žive. Tom proizvodnjom bavi se sedam tvornica, a ni jedna od njih nema uređaje za pročišćavanje, pa otpadne vode ulaze u rijeke. Živa je vrlo štetna za organizam i mnoge je ljude pokosila ili pretvorila u invalide. Istraživanjem je utvrđeno da ribe iz nekih naših rijeka sadrže živu.

U rijeke se slijevaju vode prepune različitih vrsta *deterdženata* koji štetno djeluju na organizme. Koncentracije njihove količine u tekućim vodama redovno su podnošljive. Međutim, deterdženti se postupno nagomilavaju u vodenim organizmima do štetnih koncentracija.

Zagađuju se ne samo vode na kopnu nego se i m o r e sve više opterećuje otpadnim tvarima. Danas se zna da se fotosintetskim procesima u biljnim organizmima oceana i mora proizvodi 70% svega kisika sadržanog u atmosferi i najveći dio organskog ugljika. Zbog porasta stanovništva čovječanstvo će biti sve više upućeno na more, koje ima nevjerovatno veliku produkciju hranjivih alga i životinja.

Poznati istraživač podmorskog života Jacques C o u s t e a u upozorio je svijet na opasnost od nekontroliranog zagađivanja mora. U oko 40% svih mora na Zemlji jasno su uočljive tragične posljedice zagađivanja, koje su nastale kroz posljednjih dvadesetak godina. Otpaci najrazličitijih vrsta svakog dana ulaze u more. I nagli porast turizma kroz zadnjih nekoliko decenija povećava zagađenost mora. Računa se da 35% svega svjetskog turizma otpada na područje Mediterana. Moru i obalama najveća opasnost prijeti od eksploatacije i prijevoza *nafte*. Unatoč svim upozorenjima svake se godine namjerno ili slučajno baca u more oko 10 milijuna tona naftinih derivata, koji pokrivaju nepregledne površine svjetskih mora, a to u znatnoj mjeri uništava fitoplankton, koji osim ostalog proizvodi najveću količinu kisika na Zemlji, kako sam već naveo.

Za mnoge morske životinje, kojima se čovjek hrani, dokazano je da sadrže živu, olovo, kadmij, pesticide, deterdžente i druge tvari koje štetno djeluju na ljudsko zdravlje.

Prema dosad objavljenim rezultatima znanstvenih istraživanja, Jadransko more spada u čista mora. Iznimka su luke, mjesta gdje se ulijeva kanalizacija, zatvoreni zaljevi i dio sjevernog Jadrana iznad linije Pula — Ancona.

Zaštita

Preobražavanjem društva u cjelini, pravednijom podjelom dobara, razumnijim iskorištavanjem plodnih područja, ublažavanjem razlika između bogatih i siromašnih, razvijenih i nerazvijenih ublažile bi se ponešto teške posljedice naglog porasta stanovništva.

Veliko se nastojanje ulaže da se iznađu novi, manje štetni načini borbe protiv štetočina, ali svi uz dobre imaju i loše strane, a njihova je proizvodnja i upotreba skopčana s većim ili manjim poteškoćama.

Da bi se spriječilo svako slučajno oslobađanje radioaktivnosti iz nuklearnih reaktora predviđa se bezbroj sigurnosnih mjera. Neki stručnjaci, koji su zaduženi za provođenje tih mjera, dali su izjavu: Kad bi u prometu bilo provedeno osiguranje i zaštita kao što je u nuklearnim postrojenjima, na cestama cijelog svijeta poginuo bi samo jedan čovjek svake treće godine.

U svim zemljama vodi se uporna borba za čistoću zraka. Danas postoji niz uređaja koji sprečavaju ulazak zagađivanja u atmosferu. Upotrebljavaju se različiti filteri, uzročnici se zagađivanja pretvaraju u oblik koji nije štetan. U našim gradovima poduzimaju se različite zaštitne mjere. U Ljubljani npr. kad zagađenost zraka dosegne neku određenu granicu, zabranjuje se kretanje svim motornim vozilima osim kola javnog prometa.

Po cijelom svijetu se sve više organizirano prati kvalitet vode i izgrađuju se uređaji za pročišćavanje. Kod nas je g. 1974. donesen zakon da svi objekti iz kojih se ispuštaju zagađene vode u rijeke i more trebaju imati takve uređaje. Budući da je pročišćavanje vode vrlo skup i kompliciran proces, taj se zakon do danas nije u potpunosti proveo.¹

II. EKOLOŠKI ZNAKOVI NAŠEG VREMENA

Navikli smo se da ono što imamo pripisati ljudima to činimo uglavnom preko izgovorene ili napisane riječi. Tek na nekim područjima života sve više se koriste bez riječi, npr. prometni znakovi, da bi ih mogli razumjeti ljudi različitih naroda. Znakovi nekih izrazitijih prirodnih pojava, kao grmljavina prije oluje, tutnjava prije provale vulkana, življe pokreću ljude; dok drugi koji su svakodnevni, kao zora pred početak dana, ostavljaju ih gotovo ravnodušnima.

Čitav vidljivi svijet prepun je rječitosti, koju netko zapaža više a netko manje. Značajna osobina sv. Franje bila je intenzivno doživljavanje i ostvarivanje prirodne znakovitosti: »Franjo pažljivo promatra svijet, osluškuje njegove tajanstvene glasove i ispituje nijemi jezik stvari« (Poruka generalnih ministara franj. obitelji »Osamstota obljetnica«, izd. KS Zagreb 1981, str. 25; dalje navodim skraćeno: Poruka).

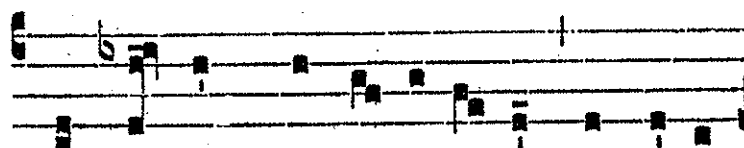
Na nama je da se zagledamo u znakove sadašnjeg časa u kojem živimo te da ih pokušamo razumjeti i u životu ostvariti u svjetlu razuma, objave i crkvenog učiteljstva, posebno II. vatikanskog sabora. Pri tom posebno koristim tekstove franjevačke liturgije, uglavnom one koji se

¹ Za iznesene podatke koristio sam literaturu koju navodim na kraju, posebno radove prof. dr. Ive Matoničkina i prof. dr. Zlatka Pavletića.

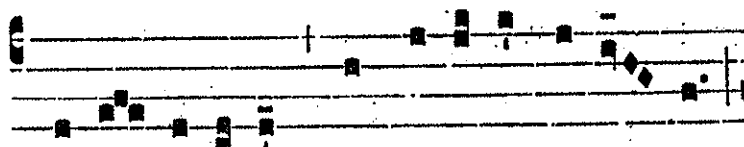
odnose na sv. Utemeljitelja² i Poruku generalnih ministara. U toj Poruci je, među ostalim, i poziv na pažljivo čitanje znakova našeg vremena:

»Nije nam moguće postići valjane učinke evanđeoske savršenosti i djelovati na druge bez prethodnog čitanja znakova vremena. U Evanđelju nas Isus poziva da budemo pažljivi: Uvečer govorite: Nebo se rumeni, bit će vedro; a ujutro: Nebo se tamno crveni, danas će nevrijeme. Lice neba znadete rasuditi, a znakove vremena ne znate« (Poruka, 27).

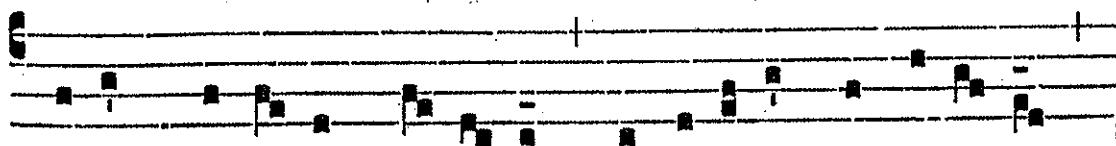
I. Ant. I. g

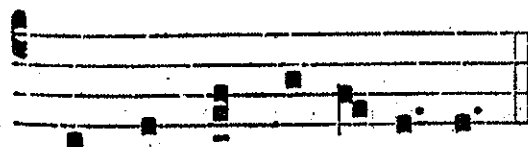
RANCISCUS * vir cathó-li-cus Et to-tus

apo-stó-li-cus, Ecclé-si-ae te-né-ri

Fi-dem Romá-nae dó-cu-it, Presby-te-rósque mó-nu-it

Prae cunctis re-ve-ré-ri.

Svetkovina sv. Franje, 4. X.,
početak I. Večernje

Duh Utemeljitelja

Među temeljnim normama za obnovu redovničkog života, poslije onoga što je primarno »nasljedovati Krista kako nam ga predstavlja

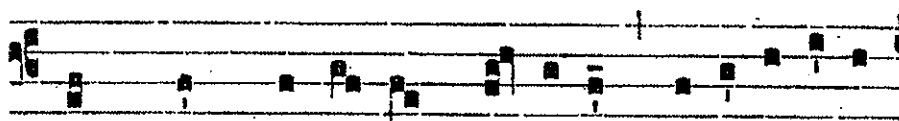
² Papa Grgur IX, osobiti štovatelj sv. Franje koji ga je proglasio svecem 16. VII. 1228, sam je osobno sastavio neke dijelove liturgije sv. Franje, npr. himan »Proles de coelo« (I. Več.). Za vrijeme istog pape kardinal Toma iz Kapue sastavio je himne »in coelestia« (Bogosl. čit.) i »Decus morum« (II. Več.) te ant. »Salve, sancte Pater«. Kardinal Rajner Capocci iz Viterba sastavio je himan »Plaudite turba« (Jutarnja). Sve ostale tekstove i melodije sastavio je uz suradnju sv. Bonaventure g. 1229. fra Julijan iz Spajera, službenik na dvoru sv. Ljudevita IX. (Wading L., Annales II, 228). Kroz najkraće vrijeme čitavi je Red sve to prihvatio i zadržao sve do II. vatikanskog sabora (dakle oko 750 godina). Sasvim je suvišno uspoređivati nekadašnji zanos za liturgijskim štovanjem sv. Franje s današnjim.

Evandjelje«, postavio je II. vatikanski sabor osnovno načelo: »*vjerno upoznati i čuvati duh Utemeljitelja*« (Perfectae caritatis, 2 b).

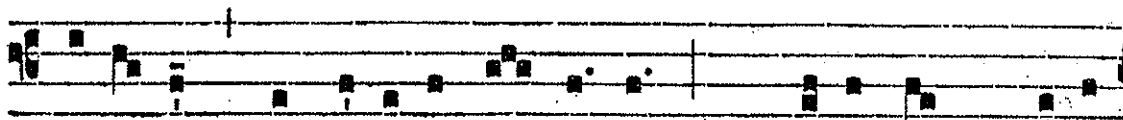
Tu su vrlo značajna dva izraza »upoznati« i »čuvati«. Kroz svu povijest franjevačkog reda istraživači života sv. Franje nastojali su shvatiti u čemu je posebnost njegove karizme. Prigodom ove osamstote obljetnice mnoge su se pojedinosti još bolje rasvijetlile.

Za nas je ovdje važno pitanje: Što imamo naučiti od Utemeljiteljeva duha danas u času specifične ekološke situacije?

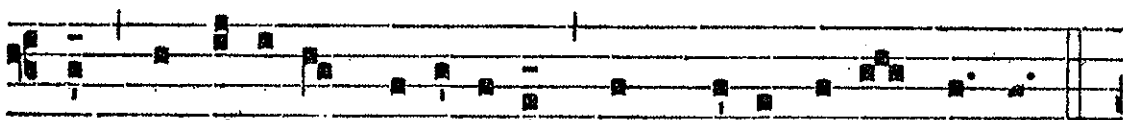
I. Ant. 2. D

ANCTUS Francí-scus praé-vi- is * Ora- ti- ónum

stú-di- is, Quid fá-ci- at instrúctus : Non si-bi so- li víve-

re, Sed á-li- is pro-fí-ce-re Vult, De- i ze-lo ductus.

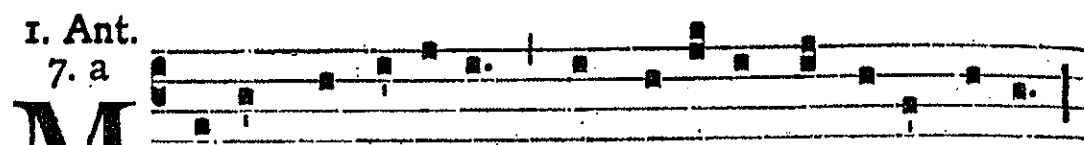
Svetkovina sv. Franje, 4. X,
II. Večernja ³

Uvijek ponovno i ponovno isticala se činjenica da je Franjo doživljavao prirodu i veselio se skladu svih stvorenja više nego drugi ljudi. Njegov se duh prenosio od stoljeća na stoljeće osobito preko njegova kantika stvorova, i to je za većinu njegovih štovatelja bio prizor udivljenja. Među ostalim, to je bio motiv zašto ga je papa Ivan Pavao II. proglasio zaštitnikom ljudi koji proučavaju sklad u prirodi, te ga nastoje sačuvati i unaprijediti.

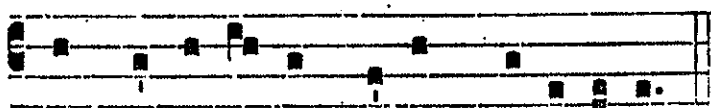
S druge strane, gotovo svakodnevno se isticalo Franjino geslo »Ne živjeti samo sebi, nego i drugima koristiti«, kao i njegova skrb za najzapuštenije.

³ Ovaj izbor tekstova i melodija kao prvorazredni dokument onoga što je Red o odnosu sv. Franje i ekologije u samom svom početku shvatio i, uz odobravanje najvišeg crkvenog auktoriteta, u liturgiji svečano izražavao. Taj dokument je tim značajniji što je nastao spontano. Posebnu ponderoznost daje ovim tekstovima činjenica, da ih je za liturgijsku upotrebu odobrio papa koji je sv. Franju dobro poznao.

1. Ant.
7. a

M I-SIT me Dómi-nus * ut medé-rer contrí-tis corde,

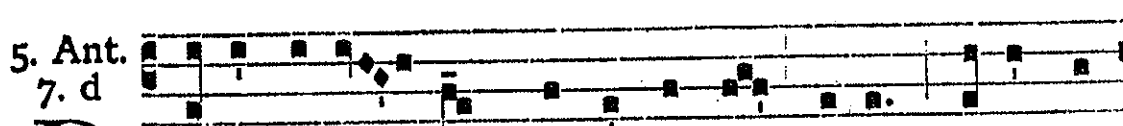

et praedi-cá-rem di-em pla-cá-bi-lem.

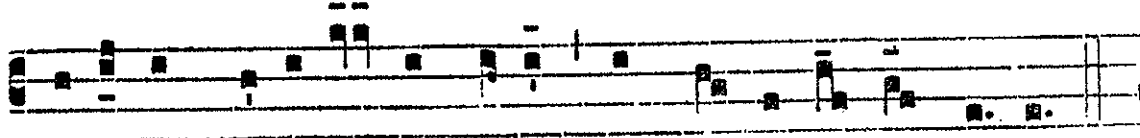
Nášašće tijela sv. Franje, 12. XII, Jutarnja

Međutim, povezanost Franjina osobnog doživljavanja Božjeg djelovanja u prirodi i njegova apostolata, tj. koliko je djelovao i da drugi to doživljuju, nije dovoljno istraživana ni naglašavana. No sasvim je jasno da je duh sv. Utemeljitelja bio takav. Jednako je jasno da obnova franjevačkog reda, u smislu odredaba II. vatikanskog sabora, prodahnuta Utemeljiteljevim duhom zahtijeva uključenje u EKOLOŠKI APOSTOLAT. Na to obavezuje i činjenica proglašenja sv. Franje zaštitnikom ekologa.

5. Ant.
7. d

R A-DIX il-lí-us * iuxta aquas multas: cedri non

fu-é-runt alti-ó-res illo in pa-ra-dí-so De-i.

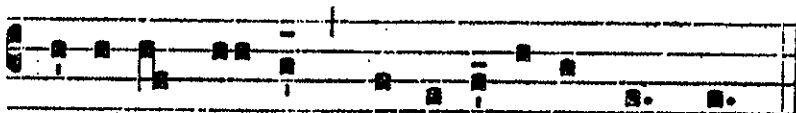
Svečani spomendan sv. Franje, 16. IV., Jutarnja

To je veliki znak našeg vremena, specifična karakteristika razvoja franjevačkog stabla u drugoj polovici XX. stoljeća:

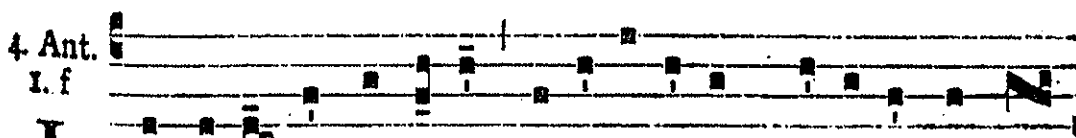
*»Korijen je njegov pokraj voda mnogih,
Cedri u Božjem raju nisu bili viši od njega!«
(16. IV, Jutarnja).*

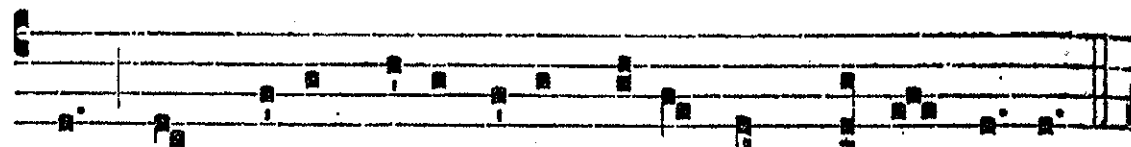
CCE qui in vi-ta su- a * suffúlsit domum, et in

di-ébus su- is corrobó-rá-vit templum.

I N di-é-bus ipsí-us * emanavé-runt pú-te- i aquá-

rum, et qua-si ma-re ad-implé-ti sunt supra mo-dum.

Svečani spomendan sv. Franje, 16. IV, I. Večernja

Preteča suvremenog zanosa za prirodu

Među vlastitim tekstovima obnovljene liturgije u vezi s onim o čemu je ovdje govor posebno značenje ima predslavlje i 1. čitanje mise na svetkovinu sv. Franje.

Kao tri najmarkantnije značajke Franjine ličnosti predslavlje navodi: 1. evanđeosko savršenstvo, 2. zanos za prirodu, 3. sličnost s raspetim Kristom. Ta druga značajka izražena je ovako: »Njega si zapalio serafskim žarom, te se neizrecivo radovao svim djelima tvojih ruku.«

Prvo misno čitanje je sasvim skraćeni tekst iz knjige Sirahove (50,1-11), koji je iscrpnije uzet za Časoslov i antifone na Svečani spomendan sv. Franje (16. IV). Tu je najprije karakteristični izraz da je »pudpro dom«, što treba dovesti u vezu s grčkom riječju »oikos« (kuća, stan, prebivalište; odatle oikologia, lat. oecologia, ekologija), radi njegova osobitog zanimanja za prirodu kao prebivalište čovjeka i svih živih bića. Zatim se spominje voda kao osnovni ekološki uvjet svakog života. Ovdje je nadasve izrazito nagoviještanje da se Franjo toliko približio pojedinim stvorenjima da se na neki način s njima *poistovjetio*. Navode se samo neka: zvijezda jutarnja, pun mjesec, žarko sunce, duga između sjajnih oblaka, ružin cvijet u doba proljeća, ljiljani pokraj voda, mirisavo stablo u doba ljetno, žarki oganj, tamjan što izgara na ognju, ~~maslina~~ koja se zeleni, čempres koji se uvis diže.

6. c

Q

UA- SI stel-la ma-tu- tina * in mé-di- o nébu-lae,
 et qua- si lu-na ple- na in di- ébus su- is lu- cet, et
 qua-si sol re-fúl-gens sic ille effúl-sit in templo De- i.

4. Ant.

5. a

Q

UA-SI o- líva púllu-lans * et cyprés-sus in alti-tú-
 di-nem se extól-lens, in acci-pi- éndo i-psum sto-lam gló-
 ri- ae, et vestí-ri e- um in consumma-ti- ó-nem virtú-tis.

Svečani spomendan sv. Franje, 16. IV. I. i II. Večernja

Kao sastavni dio prirode čovjek poput svih drugih bića koristi iz prirode sve što mu je potrebno za život.

Kao razumno biće čovjek doživljava prirodu diveći se ljepoti, skladu i privlačnosti. Pjesnici i umjetnici svih vremena doživljavali su

⁴ Upravo s 800-obljetnicom sv. Franje pada i 2.000-obljetnica njegova zemljaka, najvećeg rimskog pjesnika Virgilija. Vatikan je tom prigodom izdao prigodnu marku »Bucolicon Georgiconque libri«. Ima nešto slično u Virgilijevu i Franjinu zanosu za prirodu. No, dok se Franjo izdigao visoko u zanosu duha, Virgilije je ostao uz ono što se osjetilima zapaža. Evo primjera:

»Hic gravidæ fruges et Bacchi Massicus umor implevere, tenent oleæ armen-
 taque læta... Hic ver adsiduum atque alienis mensibus aestas.«
 (Tu je sve prepuno jedrih plodova i Bakova masičkog vina /Masik je brdo među Laci-
 jem i Kampanijom/. Tu su nasadi maslina i razigrana krda goveda. Tu je vječno pro-
 ljeće, a ljeto zadire i u tuđe mjesece. Georgica II, Laudes Italiae, 143, 144 i 149).

prirodu intenzivnije nego drugi ljudi. Mnogi srednjovjekovni vitezovi imali su na grbu, štitu ili maču natpis »Slave to a springtime for the eart« (Rob proljetnog zanosa za zemlju). U naše dane sve veći broj ljudi na bezbroj načina crpe iz prirode ne samo korist za tijelo nego i oduševljenje za duh.

Za kršćanina je dodir s prirodom još nešto daleko više: konkretni susret s Bogom, koji je jednako prisutan u prirodi kao i u natprirodi, jednako izvan crkve kao i u crkvi.

U duhu sv. Utemeljitelja pozvani su Franjini sljedbenici više nego itko drugi, da pridolesu ostvarenju postavke II. vatikanskog sabora: »Zanos za drugim svijetom ne smije umanjiti nego naprotiv povećati naš zanos za ovim svijetom« (Gaudium et spes, 39).

Ako je naše doživljavanje cjelokupne stvarnosti prožeto vjerom, onda naša spoznaja čovjeka i cijele prirode nije drugo nego spoznaja Boga; jer ne možemo upoznati Boga koga ne vidimo, ako ne upoznamo čovjeka i sva stvorenja koja vidimo. Jednako tako, ako je naše djelovanje prožeto ljubavlju, onda je sve što god činimo izražaj ljubavi Božje; jer ne možemo ljubiti Boga koga ne vidimo, ako ne ljubimo čovjeka i svijet koji vidimo.

Dakle, po onome što se vidi, do onoga što se ne vidi!

Ostaci prvotnog sklada

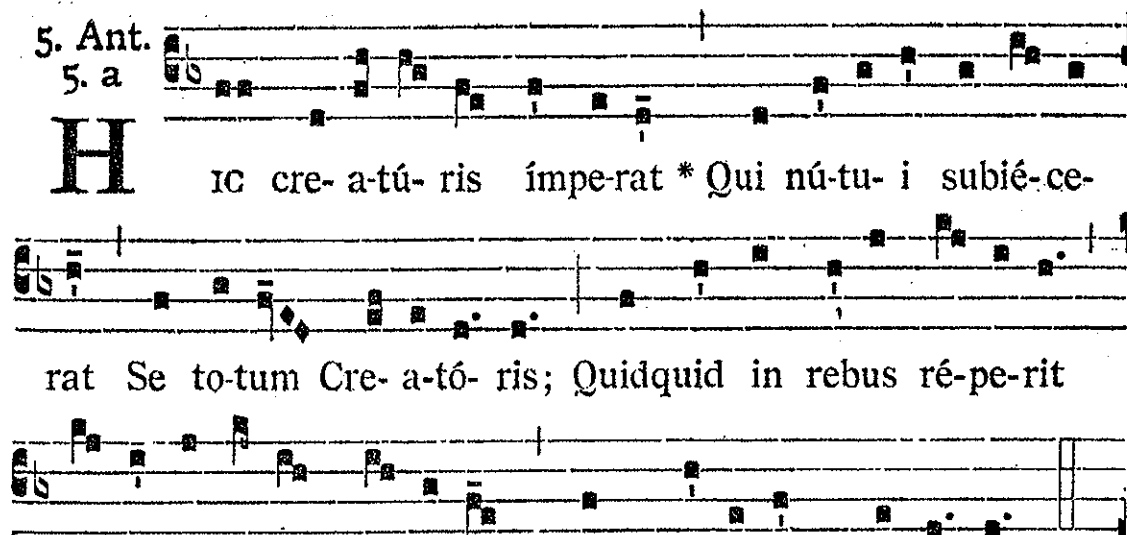
Cjelokupna objava Starog i Novog zavjeta usmjeruje nas na činjenicu da je u početku ljudskog roda vladao savršeni sklad između čovjeka i svih drugih bića, te da je radi grijeha nastao nesklad. Taj nesklad između čovjeka i prirode, te između ljudi međusobno naglo se povećava u naše dane. Upravo radi toga postaje nam sve dragocjenije ono što je od prvotnog sklada ostalo netaknuto.

Prije svega, to su prirodni zakoni i najopćenitije pojave: »Nebesa pokrenuta Božjim upravljanjem mirno ga slušaju. Dan i noć prevaljuju put što im ga odredi. Sunce, mjesec i kolo zvijezda kreću se skladno određenim prostorom. Rodna zemlja daje navrijeme obilje hrane čovjeku i svakom biću. Neiskazane ponore i neistražene dubine podzemaljske drže uvijek isti zakoni. Proljeće, ljeto, jesen i zima miro se jedno za drugim redaju. Stalni vjetrovi pušu u svoje vrijeme bez zapreke. Ne-presušna vrela bez prestanka nude čovjeku grudi svoje« (Sv. Klement Rimski, Poslanica Korinćanima, 20).

Tokom Zemljine povijesti nastupale su ogromne promjene, pa su mnogobrojni oblici života sasvim iščezli, a neki su se kao relikti zadržali na dobro zaštićenim pribježištima.

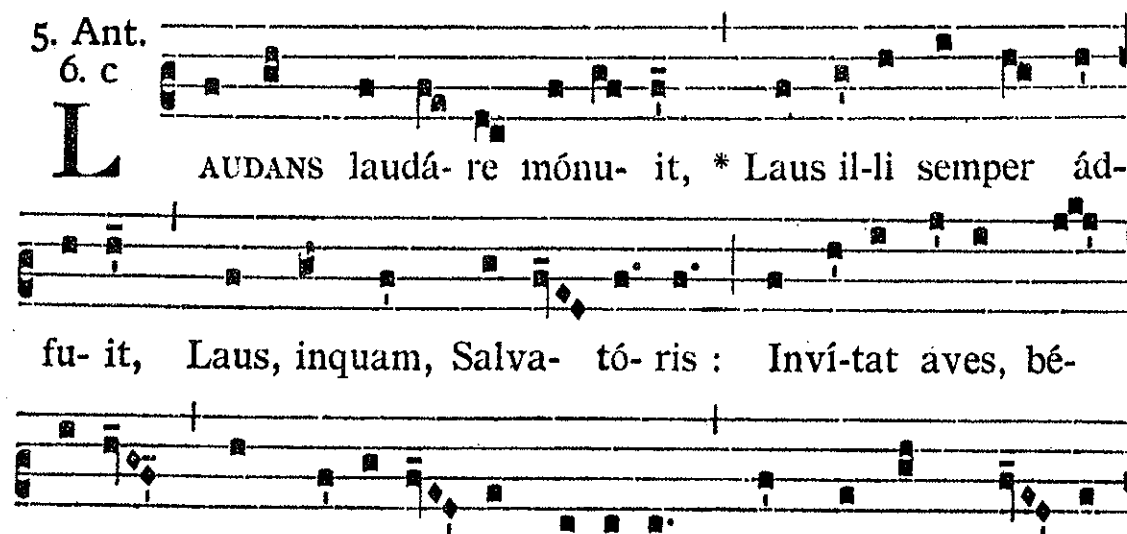
Ljudi danas po cijelom svijetu ulažu veliki trud da među prirodnim dobrima koja propadaju spase barem ono što se čini da je najvrednije.

5. Ant.
5. a

H IC cre- a-tú- ris ímpe- rat * Qui nú- tu- i subié- ce-
 rat Se to- tum Cre- a- tó- ris; Quid- quid in rebus ré- pe- rit
 De- lectamé- nti, ré- ge- rit In gló- ri- am Ractó- ris,

5. Ant.
6. c

L AUDANS laudá- re mónu- it, * Laus il- li semper ád-
 fu- it, Laus, inquam, Salva- tó- ris : Inví- tat áves, bé-
 sti- as Et cre- a- tús á- li- as Ad laudem Con- di-
 tó- ris.

Svetkovina sv. Franje, 4. X,
I. i II. Večernja

Tu su suvremeni zahvati za zaštitu prirode: strogi rezervati, nacionalni parkovi, parkovi prirode. Kod nas: Plitvička jezera, Risnjak, Paklenica, Kornati, Biokovo, Hajdučki i Rožanjski kukovi na Velebitu, Modro i Crveno jezero kod Imotskog, Modra špilja na Biševu ... Posebnim zakonskim odredbama zaštićuju se najugroženije biljne i životinjske vrste.

Možemo pomišljati da je izvanredna karizma sv. Franje osobiti osjećaj povezanosti sa svim stvorenjima bila kao neki relikv, ostatak prvotnog sklada u prirodi: »Odnos duh-tijelo, življen na nov i izvoran način,

Ad Magnificat, Antiphona.

8. G

O vi-rum mi-rá-bi-lem * In signis et prod-í-gi- is, Languó-res cum daemó-ni- is Quós-li- bet pel-
léntem! Dat aurem su- is á-vi- um Praédi-cans silvéstri- um
Verbis in- tendéntem. O vi- tam laudá-bi-lem! Qua
fi-dem sic ma- gní- fi- cat, Sed et multos vi- ví- fi- cat Mór-
tu- os de-fúnctus. Fran- cí- sce, nos cae- lésti- um Fac con-
sór- tes cí- vi- um, Quibus es coniún- ctus.

Svetkovina sv. Franje, 4. X,
II. Večernja

doveo je Franju do uspostave bratskog dijaloga sa svim stvorenjima, živima i neživima, što nastavaju fizički svijet. Pjesma stvorova, suma franjevačke vjere izražena poetski i trubadurski, tome je najljepše i najrječitije svjedočanstvo« (Poruka, 23).

Usklici antifona »Hic creaturis«, »Laudans laudare« i »O virum« su zanosni izrazi udivljenja nad Božjim darom što ga je imao Franjo, a nije zabilježeno niti je poznato da ga je u tolikoj mjeri imao ijedan drugi čovjek.

U neuspjesima na području apostolata, evangelizacije i pastorizacije osobiti znak vremena je izraz »*fidem sic magnificat*« iz antifone »O virum«, što približno znači: Uzveličao je religiju, jer je razumio govor svih bića. Ako ljude ne pokreću naše propovijedi, tumačenja, knjige i priredbe, osnovni je uzrok što se međusobno ne razumijemo.

Prvi veliki prodor kršćanstva u javnost bio je potaknut pojavom, da strani, nerazumljivi jezici nisu bili nikakva zapreka međusobnom razumijevanju.

Spekulativna teološka znanost ima svoju posebnu ulogu za unapređenje religioznog života. No, teologija Božjeg djelovanja u prirodi ima sasvim osobitu prodornu moć u svakodnevni život, posebno danas kada ljudi sve više nastoje upoznati i doživljavati prirodu, ali na žalost bez veze s Bogom.

»*Vraćanje smisla za zemaljske stvarnosti bila je karakteristična zasluga franjevaštva*« (Poruka, 24).

Božanska priroda

Predsjednik ekološkog udruženja Jugoslavije prof. dr. Radomir Lakušić, kad doživi kakav osobiti sklad u prirodi, svoje nutarnje udivljenje najčešće izrazi spontanim usklikom »Božanstveno!«

Iz prevelike bojazni da ne upadnu u zabludu panteizma kršćani upotrebljavaju mnoge dualističke izraze, koji kao da pretpostavljaju da je nevidljivi svijet nastao od dobrog počela (Boga), a vidljivi svijet od zlog počela (đavla). No, glas razuma jednako kao i glas Objave jasno nam govori, da su ne samo kršćani »dionici božanske naravi« nego da je cijela priroda božanska po svom porijeklu, te da je božansko sve što je u prirodi dobro i veliko (red, sklad, ljepota), a da je slabo ono što je ljudska nesavršenost ili zloća pokvarila.

Kristov odnos prema prirodi pokazuje činjenica da je uzeo ljudsko tijelo i da je štovao sva stvorenja (planine, more, rijeka Jordan, Getsemanski vrt, stvari uzete za vidljivi znak sakramenata...).

Kao u svemu drugom Franjo je u tom nasljedovao Krista: »*Čitanje kozmosa bez dualističke natruhe vodilo je Franju do slatkih zanosu a promatranju prirode, do razvitka dubokog suosjećanja sa stvarima*« (Poruka, 23). Tražio je osamljena mjesta, planine, spilje, klisure, da se može

Hymnus.

4. **P**ROLES de cae- lo pród-i- it, No- vis u- tens prod- i-

2. Spo- li- á- tis Ae- gýpti- is, Transit di- ves, sed páu-

1. gi- is, Cae- lum cae- cis a- pé- ru- it, Sic- cis ma- re ve-

2. pe- ris Nec rem nec no- men pér- dí- dit, Fa- ctus fe- lix pro

1. stí- gi- is. 3. As- súmptus cum A- pósto- lis In montem no-

2. mí- se- ris. 4. Fac tri- a ta- berná- cu- la, Pe- tri se- cú-

3. vi lú- mí- nis, In paupertá- tis praédi- is Chri- sto Francí-

4. tus stú- di- a, Cu- ius ex- émplo: nó- bi- li Spon- te re- li-

3. scus ín- tu- lit.

4. quit ómni- a.

7. Quae- rit lo- ca la- cri- má- rum,

8. Mon- tis antro sequestrá- tus,

Promit vo- ces cor a- má- rum, Ge- mit maestus tempus ca-
Plo- rat, o- rat hu- mi stra- tus, Tandem men- te se- re- ná-

rum Pér- dí- tum in saé- cu- lo. 9. I- bi va- cat ru- pe
tus Lá- ti- tat er- gástu- lo. 10. Car- nem fre- nat sub cen-

tectus, Ad di- ví- na sur- sum ve- ctus, Spernit ima iu-
sú- ra Transformá- tam in fi- gú- ra, Ci- bum ca- pit de

dex rectus, E- li- git cae- lé- sti- a.
Scri- ptú- ra, A- bi- git terré- stri- a.

odati nesmetanom doživljavanju božanstvenosti, koja odsijeva iz svih stvorenja. Na to se odnose riječi himna: »Assumptus cum apostolis in montem novi luminis« (Poveden je s apostolima na planinu nove svjetlosti) i »Fac tria tabernacula, Petri secutus studia« (Ostvare želju Petrovu, tri šatora nam napravi). Njegov apostolat bio je u nastojanju da se u onom što je ljudsko doživljava ono što je božansko i u onom što je zemaljsko ono što je nebesko. »Caelum caecis aperuit! Nebo je otvorio slijepima!« (Himan). Drugim riječima: Sve je učinio da vide nebo oni koji ga nisu mogli vidjeti.

Doista je to božanski znak za naše vrijeme i opomena da »ne tražimo Boga u oblacima« (Duval), već da konkretno pokazujemo kako vjerujemo u objavljenu istinu: »Bog nije daleko ni od koga od nas u njemu živimo, mičemo se i jesmo« (Dj 17,27-28).

Grad.
5.

QUID mi- hi est * in cae- lo, et a te
quid vó- lu- i su- per terram? De-fé-
cit ca-ro me- a, et cor
me- um : De- us cor- dis me- i et pars
me- a De- us * in aetér- num.

Kanonizacija sv. Franje,
16. VII. Gradual

Čini se da nas taj znak ne usmjeruje prema *desakralizaciji* liturgije,⁵ nego u suprotnom smjeru prema *sakralizaciji* cijele prirode.

»Franjo je imao osjećaj sakralnosti svih stvorova i približavao im se s određenim poštovanjem« (Poruka, 51).

Anticipacija budućeg usavršenja

U odnosu na postanak, razvoj i cilj čovjeka kao i cijele prirode znanost uglavnom promatra tok prošlosti i sadašnje stanje, a jedino Objava usmjeruje našu pažnju prema budućem usavršenju, kada će se konačno uskladiti cijeli svemir zajedno s čovjekom: »Tu će blaženstvo ispuniti i nadvisiti sve želje što se rađaju u ljudskom srcu. Tada, pošto smrt bude pobijeđena, sinovi će Božji biti u Kristu uskrišeni, i ono što je bilo sijano u slabosti i raspadljivosti obući će se u neraspadljivost, ostat će ljubav i njezina djela i od ropstva prolaznosti oslobodit će se sva stvorenja« (Gaudium et spes, 39).

Kršćanstvo je u svojoj biti usmjereno prema tom konačnom usavršenju. To usmjerenje je u životu sv. Franje došlo do izražaja na osobit način u njegovu uskliku: »Toliko je dobro što ga očekujem, da mi je svaka muka ugodna«. Isto značenje imaju i usklici graduala »Quid mihi est« i antifone »O Martyr«.

Posebno obilježje našeg časa povijesti kršćanstva jest sve veća svijest, da ono što očekujemo već sada u znatnoj mjeri posjedujemo: »Već su eto k nama došla posljednja vremena i neopozivo je već stavljen temelj obnove svijeta, koja se na stvarni način anticipira u ovom vremenu« (Lumen gentium, 48).

Promatranje Krista, po kojem i u kojem je stvoren sadašnji svijet i nastaje budući, pretvara i nas same u novo biće po njegovoj slici: »Svi mi koji otkrivena lica promatramo slavu Gospodnju bivamo preobraženi u istu sliku« (2 Kor 3,18).

Zapažanje, doživljavanje i unapređivanje onoga što od ovog svijeta ostaje za drugi — naša povezanost s Bogom, s ljudima i s cijelom prirodom — jest blistavi znak našeg vremena i zov »da se probudimo« (Rim 13,11), da se radujemo rađanju savršenog svijeta (usp. Rim 8,19-21), da dok živimo u prolaznom »prionemo uz ono što trajno ostaje« (18. nedj. kroz god., Molitva).

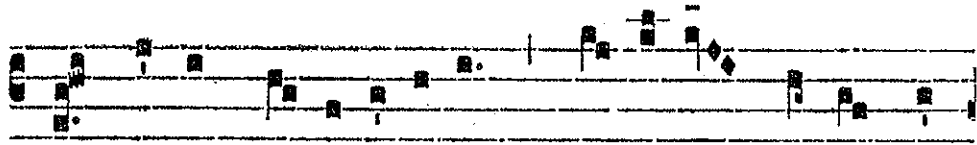
⁵ Kroz posljednja dva decenija sve više se ide tim smjerom u teoriji i praksi. Iznesena je i tvrdnja da je »desakralizacija liturgije najveći uspjeh II. vatikanskog sabora«.

⁶ Budući da radi ljudske nesavršenosti stvorenja mogu čovjeku služiti na zlo, dolaze u Franjinim spisima neki izrazi koji ukazuju na negativno lice zemaljske stvarnosti. To se odrazilo i u nekim njegovim postupcima, a došlo je do izražaja i u liturgijskim tekstovima, npr. »pobijediš svijet i tijelo pobjedom preodličnom« (sekvencija). U vezi s tim je i dosadašnja glavna molitva na njegovu svetkovinu, u kojoj su riječi »prezirati zemaljsko«. U novoj molitvi nema tog izraza, a gdje j inače bio u liturgiji zamijenjen je riječima »mudro vrednovati dobra zemaljska« (npr. II. nedj. došašća, Popričesna).

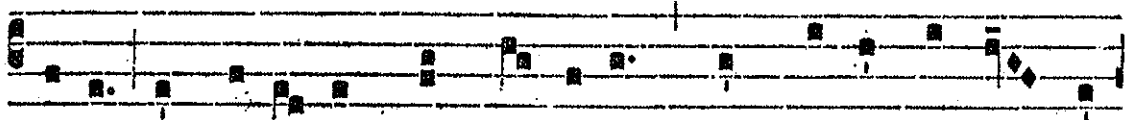
Ad Benedictus, Antiphona.

7. a

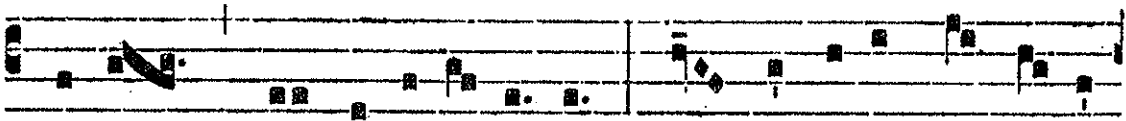
O

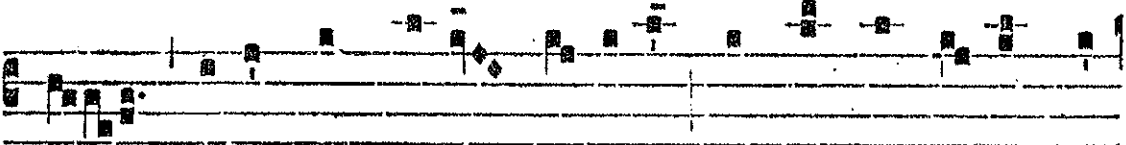
Martyr de-si-dé-ri-o, * Francísce quanto stú-

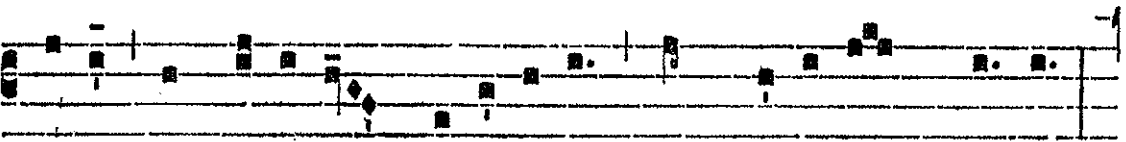
di-o Compá-ti-ens hunc séque-ris, Quem passum libro ré-

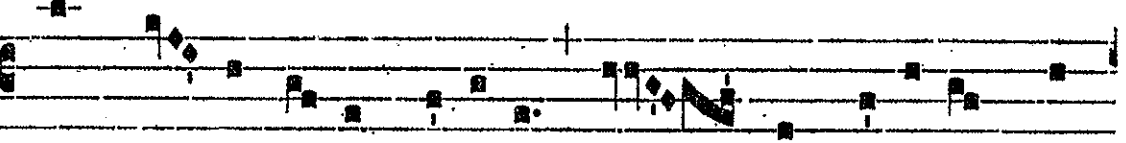
pe-ris Quem a-pe-ru-í-sti! Tu cóntu-ens in á-e-

re Se-raph in cruce pó-si-tum, Ex tunc in palmis, lá-

tè-re Et pé-dibus effí-gi-em Fers plagárum Chri-sti.

Tu gre-gi tu-o pró-vi-de, Qui post fe-lí-cem tráns-

i-tum, Dirae pri-us et lí-vidae, Glo-ri-fi-cátae

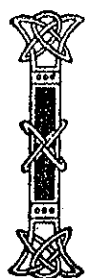
spé-ci-em Car-nis prae-ten-dí-sti.

Redovnici su pozvani da u tom prednjače, jer je »po vršenju evanđeoskih savjeta savršene ljubavi njihov stalež slavni znak nebeskog kraljevstva« (Perfectae caritatis, 1).

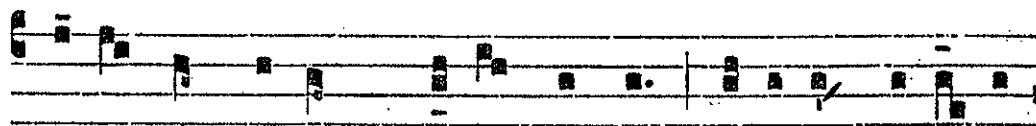
Nije dakle samo očekivanje, nego i doživljavanje onoga što je već započelo: »Eto su otvorena vrata, kroz koja Kristovi izabranici ulaze u budući svijet. Obećanje se poistovjetuje sa stvarnošću. Dah besmrtnog proljeća piri prema granici svetog vremena, koja je zamrzla od zemaljske zime. *Već pupa smokvina grana!* To nam je znak da je budući vijek već na vratima. Na neki način mi smo već u njemu. Svjetlo paruzije obasjava preobraženo lice Crkve, koja diže svoje ruke, da bi pobrala plodove spasenja« (E. Löhr, Das Herrenjahr).

Sakralna ekologija

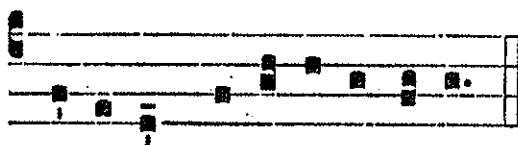
Najuočljivije lice biološke nauke u naše dane jest bez sumnje ekološko lice. Suvremena biologija promatra život kroz ekološku prizmu abiotičkih (temperatura, vlaga, svjetlo, tlo...) i biotičkih (živa bića iste i drugih vrsta) faktora. Što se tiče čovjeka, njegov odnos s prirodom proučava bezbroj različitih znanosti, a odnos ljudi jednih prema drugima prvenstveno sociologija.

I. Ant. 8. c

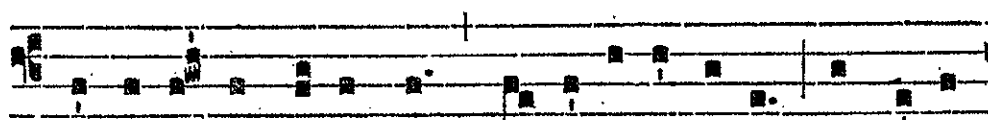

-TE in domum * Matris vestrae : fá-ci-at vo-bíscum

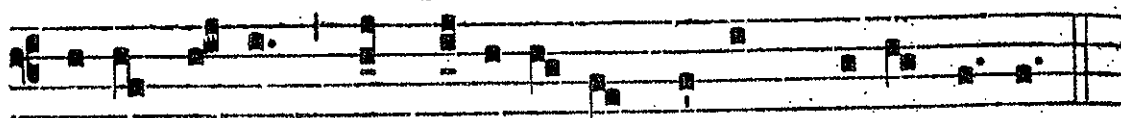

Dóminus mi-se-ri-córdi-am.

5. Ant. 2. D

NCLI-NÁ-VIT super nos * mi-se-ri-córdi-am, ut da-ret

no-bis vi-tam, et sublimá-ret domum De-i nostri.

Principi suvremene sociologije prodrli su i u crkveno područje (npr. u novom nastojanju oko liturgijskog zajedništva). No, nije poznato da se osnovni principi ekologije organizirano i znanstveno primjenjuje na sakralno područje,⁷ premda su ih kroz svu povijest kršćanstva crkvene ustanove u praksi bolje ostvarivale nego profane.

Krist je posebno odabirao prostor za značajne događaje svoga života: staju za rođenje, rijeku za krštenje, visinu za objavljenje svoje nauke i za preobraženje, vrt za školu svojih učenika, planinu za molitvu i odmor,⁸ dvoranu za svetu večeru, brdo za smrt i uskrsnuće.

Počeci franjevačkog reda vezani su za sakralni prostor crkve Sv. Marije Anđeoske. I Franjo i papa Inocent III. uskoro su shvatili da franjevačka zajednica treba prijeći od rada na kamenoj zgradi prema radu na usklađenju žive Crkve. Takvo shvaćanje izražavaju antifone »Ite in domum« i »Inclinavit« te himan »Dicta Francisci«. Na doprinos franjevačke zajednice sakralnom ekološkom skladu Kristove Crkve treba primijeniti i tekst 1. čitanja na misi 2. VIII. (u reformiranom obrascu ponešto skraćen): »Rasuh miris svoj kao miloduh i mirisna suza iz tvrde kore, zamirisah kao smirna izabrana, kao galban, oniks i aloj. Ispunila sam prebivalište svoje kao dim nepatvorenog tamjana. Raširila sam grane svoje kao stablo terebintovo.«

Svakako je uočljivi znak Franjina duha u naše dane stavljanje u suvremene ekološke okvire onoga što je on po Božjem nadahnuću kao bujicu pokrenuo: 1. usklađenje biotičkih faktora, tj. dobrih odnosa u franjevačkom redu, u crkvenoj zajednici, u ljudskom društvu; 2. usklađenje abiotičkih faktora, tj. odnosa Božje djece sa svim darovima Božje prirode. Čini se da je upravo s tog gledišta nadasve suvremeno franjevačko geslo: MIR I DOBRO. To geslo ne smije izražavati samo dobre međuljudske odnose i blagostanje, nego još više izdizanje tih vrijednosti u sferu božanskoga.

Crkva od davnina posvećuje osobe, prostor, vrijeme i najraznovrsnija zemaljska dobra. Tu se štošta degradiralo i ostalo samo na obredu i ponešto na štovanju onoga što je posvećeno. Duh Utemeljitelja franjevačkog reda može ovdje pomoći radikalnoj obnovi shvaćanja: Bit svakog posvećenja nas i prirode ostvaruje se po našoj vjeri, ljubavi i svjesnom povećanju naše povezanosti s Bogom, ljudima i svim stvorenjima, uz potpuno sudjelovanje duše i tijela sa svih pet osjetila.

⁷ Skromni pokušaj da bi se ta praznina počela popunjavati jest formiranje Instituta »Planina i more«. Ishodišno gledište cjelokupne aktivnosti izražava natpis uklesan na pročelju zgrade »TERRENIS CAELESTIA, HUMANIS DIVINA JUNGUNTUR« (Nebesko se sa zemaljskim, a božansko s ljudskim združuje), kao i natpis na podnožju oltara, za koji je uzet veliki neobrađeni kamen iz planine: »Posvećeno onome koji ide na krilima vjetra i po valovima mora. Radi bogoljubnosti Lidije grimizarke. Školjke i biseri iz njezine domovine kod Filipa. G. G. 1979«. Dvije novootkrivene biljne vrste nose imena u vezi s naslovom oltara *Chamaecytisus ala-venti* i *Cerintho undamaris*. Dosadašnja ostvarenja u suradnji s javnim ustanovama: Organizacija znanstvenih skupova o prirodi i zaštiti Biokovskog područja, edicija »Acta Biokovica«, zaštita Biokova kao parka prirode, formiranje botaničkog vrta mediteransko-montane vegetacije u prirodnom ambijentu.

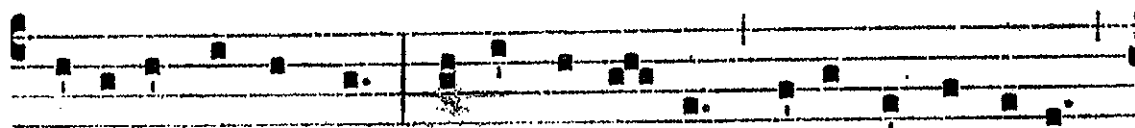
⁸ Npr. »Popeo se na planinu Isus i ondje je sjedio s učenicima svojim« (Iv 6,3).

Hymnus.

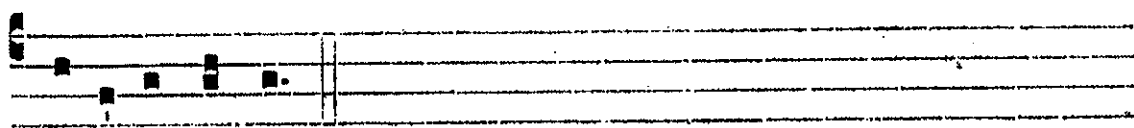
8.

D

ICTA Francísci dú-bi- us revólvit Pónti-fex : an non

grá-vi- us sit aequo Tanta paupér- tas onus, ipse se-cum

Có-gi-tat anceps.

2. Nocte sed parvam, plácide
quiéscens,
Ex humo plantam vidit ex-
oríri,
Mox et in grandem, nítide
comátam,
Súrgere palmam.

3. Haecque mirátus, Laterána
tecta
Cernit, exhórrens, labefácta
rimis;
Quae tamen firmis húmeris
vir ecce
Fulcit egénus.

Svečani spomendan sv. Franje,
16. IV, Jutarnja

Današnji su kršćani uglavnom zaboravili da su naše dvije glavne svetkovine u korijenu povezane s prirodom: Božić je stavljen nekoliko dana iza zimskog solsticija, tzv. »pobjede sunca«, radi rasta dana i smanjivanja noći. Uskrs dolazi u proljeće i povezan je s buđenjem naravnog i nadnaravnog života. Beskrajne su mogućnosti djelovanja svjetlosti i boja za uzdizanje ljudskog duha. Nedostiživ je poticaj glasa ptica, šuma vjetra, huke valova za slušanje glasa Božjega.

Dok zagađenost prirode redovito teže djeluje na miris nego na druga osjetila, dotle nas skladna kompozicija mirisâ snažno uzdiže od vidljivoga prema nevidljivome.

Responzorij »Manus meae« bez sumnje je aluzija na stigmatizaciju, ali je i izražaj prodora duha sv. Franje i njegovih sljedbenika u najsubtilnije osobine prirode. Prema kršćanskoj tradiciji, u liturgiji su se upotrebljavale raznolike aromatične tvari. Danas se sve više zazire od upotrebe tamjana u crkvi. No, zanos duha uvijek je bio povezan s dahom miomirisa:

Ry. br.

MANUS me-ae * Stillavé- runt myrrham. V. Et dí-

gi- ti me- i ple-ni myrrha proba-tíssima. Gló-ri- a Patri.

Svetkovina sv. Franje,
4. X, Deveti čas

»U pustinji se diže oblak od miomirisa smirne,
i dima svih mirodija ...

Poći ću na planinu smirne i na brežuljak tamjanovine ...
Neka zapuše sjevernjak, neka prodre južni vjetar, neka dune
nad cvijećem mojim, neka se nadaleko osjete mirisi njegov!«
(Pj 3,6; 4,6 i 16).

Zaključak:

STUPOR ET GAUDIUM — PRIZOR UDIVLJENJA I RADOSTI

Duh sv. Franje Asiškoga, koji je privlačio pažnju ljudi kroz 800 godina, ukazuje se u času današnje ekološke problematike sasvim suvremen.

Osjećaji što ih u nama bude usklici antifone »O stupor« kulminiraju kod izraza »SIGNIS RADIANS« (prepun znakovitosti) i »VENTURA NUNTIANS« (nagoviješta budućnost, tj. odnos ljudi međusobno i prema prirodi u naše dane), te nas potiču na konkretne konsekvence.

Generalni ministri franjevačke obitelji uočili su tu znakovitost i vrlo jasno je izrazili:

»Po primjeru serafskog Oca, naš se evangelizatorski rad pruža u tri glavna smjera: 1. Što možemo i trebamo učiniti za Gospodina i njegovu Crkvu; 2. Što možemo i trebamo učiniti za čovjeka; 3. Što možemo i trebamo učiniti za stvoreni svijet« (Poruka, 28).

»Da bolje odgovore svom evandeoskom pozivu i uspješnije posluže braći ljudima u sadašnjem trenutku, svi sljedbenici Franjini treba da se postojano trude u raspoznavanju znakova vremena... To dopušta današnjim franjevcima otvorenost i za inicijative izvan naslijeđenih struktura« (Poruka, 32-33).

Ad Magnificat, Antiphona.

6. c

stupor et gaudi-um, * O iudex homo mén-
ti-um, Tu nostrae mi-lí-ti-ae Currus et au-rí-ga.
Igne- a prae-sénti-bus Transfigu-rá-tum frátri-bus In so-
lá-ri spé-ci-e, Ve-xit te qua-drí-ga. In te signis
rá-di-ans, In te ventú-ra núnti-ans, Requi-é-vit spí-
ri-tus Du-plex prophe-tá-rum. Tú-is adsta póste-
ris, Pa-ter Francí-sce, mí-se-ris; nam incréscunt gé-mi-
tus O-vi-um tu-á-rum.

Svetkovina sv. Franje, 4. X,
I. Večernja

Kroz povijest su u Crkvi nicali ustanove za vršenje apostolata koji se u pojedinim razdobljima činio najurgentniji (npr. trinitarci za otkup

robova). Suvremena ekološka problematika zahtijeva angažman svih ljudi. Kršćani moraju u tom prednjačiti.

Pred franjevačkim je redom na poseban način postulat da se **PO-SUVREMENI ZA RAD NA EKOLOŠKOM APOSTOLATU**, i to:

— formiranjem ustanova i stimuliranjem pojedinaca koji će proučavati tu problematiku,

— upoznavanjem rezultata ekološke znanosti,

— primjenom u odgoju i svakodnevnom životu.

Tim će se na djelu doprinijeti ostvarenju onoga što molimo:

Za ekološki sklad u ljudskom društvu:

»Daj da spremno s tobom surađujemo u ostvarenju sklada u svijetu,

— da se tako naviještanje mira po Crkvi tvojoj lakše proširi« (Pon. II. kor. sedmice, Jutarnja).

Za ekološki sklad među svim stvorenjima:

»Otvori nam spoznaju intimne prirode svih stvorenja, — da ih u bogoštovnoj pjesmi hvale sebi pridružimo« (Ut. III. kor. sedmice, Jutarnja).

Fra Jure Radić

V r e l a

Antiphonale Romano-Seraphicum. Parisiis, Tornaci, Romae 1928.

Franjevački misal. Zagreb, 1980.

Graduale Romano-Seraphicum. Parisiis, Tornaci, Romae 1928.

Osamstota obljetnica rođenja sv. Franje, Poruka braći, Zagreb 1981

Proprium Liturgiae horarum pro sodalibus ordinum franciscalium. Madrid 1974.

L i t e r a t u r a

BOUGHEY, A.: **Man and the environment.** New York 1978.

GAMULIN-BRIDA, H.: **Onečišćenje mora i njegova zaštita s posebnim obzirom na Jadransko more.** Enc. mod. 20, VII, 1974.

HAAF, G.: **Rettet die Natur.** Berlin, Darmstadt, Wien 1981.

KÜHNELT, W.: **Grundriss der Ökologie.** Jena 1965.

MALEZ, M.: Fosilni vertebrati na području Biokova i njihov paleoekološko značenje, **Acta Biokovica I,** Makarska 1981.

MATONIČKIN, I. i PAVLETIĆ, Z.: **Biologija tekućih voda, Putovi i dostignuća** 4, 1971.

MATONIČKIN, I. i PAVLETIĆ, Z.: **Život naših rijeka,** Zagreb 1972.

MEISSNER, H.: **Herrlich wie am ersten Tag,** Berlin, Darmstadt, Wien 1973.

POVLETIĆ, Z.: Onečišćenje Biokovskog primorja u svjetlu bakterioloških analiza i prisustva nekih organskih polutanata, **Acta Biokovica I,** Makarska 1981.

MATONIČKIN, I.: PAVLETIĆ, Z. i CVITKOVIĆ, M.: **Čovjek i njegova okolina,** Zagreb 1979.

PELEŠ, M.: Međunarodne aktivnosti u oblasti zaštite i unapređenja životne sredine. **Enc. mod. 8, 23, 1973**

Republički zavod za zaštitu prirode, **Prirodne znamenitosti Hrvatske,** Zagreb 1974.

ŠOLIĆ, E.: **Pribježište nekih mediteranskih biljaka u zaklonima klisura planine Biokova,** Prvi kongres biologa Hrvatske, Poreč 1981.